

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Букач Микола Миколайович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Актуальність проблеми. Протягом 2023-24 років, у процесі роботи зі слухачами КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», ми обговорювали питання національно-патріотичного виховання. На основі національно-патріотичного виховання в дитині, з плином часу, формується почуття відповідальності за державу та її незалежність, з'являється усвідомлення важливості збереження матеріальних і духовних цінностей суспільства, людської гідності, особистої відповідальності перед суспільством. В обговоренні означеного питання взяли участь вихователі дошкільної освіти, вчителі та асистенти вчителів початкової школи, працівники закладів позашкільної освіти, вчителі з викладання предметів «Захист України» української мови і літератури, хімії та ін.

Мета. Дискусія щодо підвищення якості національно-патріотичного виховання виявила низку проблемних питань, які на думку освітян Одещини мають бути вирішені. Причому, слід зазначити, що освітяни не лише задавали запитання, але й пропонували власне бачення вирішення наболілих питань.

Виклад основного матеріалу. Щоб успішно виконувати поставлені завдання національно-патріотичного виховання, потрібно, *по-перше*, чітко визначити основи проблеми недостатньої ефективності у попередні роки, у напрямку національно-патріотичного виховання, а *по-друге*, є потреба, щоб до означеного напрямку навчально-виховної роботи були залучені викладачі з чітким національним спрямуванням, адже загально відомо, що людина може передати іншим, лише те, що у неї є. Тож любов до своєї країни і прагнення її захищати, можуть передавати учням лише ті вчителі, які щиро люблять Україну і готові працювати на її

перемогу, і *по-третє*, потрібна більш дієва і далекоглядна підтримка національно-патріотичних намагань українських освітян з боку держави.

Що стосується першого пункту дискусій, то на думку освітян, найбільшою проблемою, яка ускладнює процеси національно-патріотичного виховання є така «страшна хвороба нашої нації - як малоросійство». Допоки у нас буде ця хвороба, ми не зможемо на повний голос заявити про себе як титульну (корінну) націю та про національну державу, яку мають формувати українці. Тому, перш, ніж говорити про національну ідею, яка об'єднує українців – варто відповісти на питання, що визначає нашу національну ідентичність. Впродовж десятиліть нам нав'язували меншевартісне бачення самих себе. Це нав'язування нерідко зводилося до шароварщини, приниження української мови та культури. Імперська машина цілеспрямовано знебарвлювала різнобарвну та багатогранну палітру культури України. З наслідками цього ми маємо справу і сьогодні. Саме боротьба з «малоросійством», як явищем, на думку освітян, є одним із основних завдань, на даному етапі. Щодо ефективних технологій, то було запропоновано посилення заходів, які б надавали дитині, як мога більше приводів пишатися своїм українством, розкриваючи красу рідного краю та духовну глибину національної історії та культури.

Друге дискусійне питання торкалося залучення до національно-патріотичного виховання дітей, викладачів з чіткою національно спрямованою позицією. І тут слід наголосити, що небайдужий обмін думками, показав, що в наших навчальних закладах на цей час акумуляовано досить потужний потенціал патріотично налаштованих освітян, які не приховували своєї позиції:

«Я з гордістю заявляю на цілий світ про те, що я – українка. Для мене бути україркою – це не просто жити в Україні, бути її громадянкою, не порушувати Конституцію України, а – справжня супер сила, що наділяє мене внутрішньою міццю і невгамовністю. Моя українська ідентичність стала невід'ємною частиною моєї особистості, індивідуальності, заповнюючи її кольором, звуками та запахами рідного краю».

***Вчитель української мови та літератури,
Березівський район Одеської області***

«Декілька років тому відвідали виступ хору ім. Г. Вірьовки. Пісні, танці, національний одяг, передмова до кожного номера. Неймовірна краса і велич! Не могла зрозуміти, що мене так хвилює і бентежить? А потім зрозуміла – любов до життя, любов до волі! І гордість за свій народ, за Україну! За самобутність і неповторність! За те, що козацька республіка Запорізька Січ – одна – єдина у світі, вишиванки – неповторні!»

***Вчитель української мови та літератури,
Березівський район Одеської області***

Дискусія показала, що освітянин сьогодні вже не може обмежитися лише викладанням певного предмету, бо на нього дивляться, не лише, як на того, хто несе світло знань, але й на того, хто стоїть на сторожі правди, честі і гідності, тому від педагога, вчителя, вихователя чекають конкретних пояснень тих подій, які відбувалося у вітчизняній історії. Крім українізації (популяризації національного у різних сферах життя), ми маємо доносити до суспільства інформацію про неправдивість і підступність російських міфів, чи як їх зараз називають – фейків. Вчитель має стояти на сторожі нашого культурного простору, розуміючи, що спочатку в країну заходять російська мова, російський балет, російська естрада, а потім за ними – заходять танки, щоб «захищати» цей «руський мир».

Найбільш гостро відбувалося обговорення третього пункту, який стосувався необхідності більш дієвої підтримки з боку держави національно-патріотичних намагань українського суспільства. Адже відомо, що багато українців не задоволені тим, що їх лишили офіційної можливості засвідчити своє українство. Під час дискусії підіймалося питання - чи не нагадує нам прагнення декого з «наших» народних депутатів деукраїнізувати нас, з політикою денационалізації, запропонованою керівництвом країни агресорки. Тут досить чітко простежується бажання частини депутатського корпусу, не надати українцям можливість ідентифікувати себе національно, тим самим поставивши під сумнів цінність української нації, прагнучі послабити наше духовне зміцнення та підриваючи прагнення звільнення від російської залежності. Ось, що з цього приводу говорить вчитель української мови Роздільнянського району Одеської області:

«ЛЮДЕЙ БЕЗ НАЦІОНАЛЬНОСТІ НЕ ІСНУЄ! Кожна людина має свою національність, своє родове, етнічне, кровне походження, свою землю, свою душу, рідну мову, пісні, танці, культуру, історію, традиції, звичаї, свою релігію і вірування, своє національне світобачення, своїх національних героїв, свою кухню і вбрання – все, що притаманне саме цій нації, а також свій НАЦІОНАЛЬНИЙ ДУХ, що дає спроможність відстоювати, захищати, боротися, а якщо потрібно, то й віддати життя за свій народ. Це продемонстрували українці під час Революції Гідності та жертовно демонструють і сьогодні, захищаючи незалежність України у ВЕЛИКІЙ Вітчизняній Війні за Незалежність проти військової агресії Московщини. ..Але маєм зазначити, ні Основний Закон України, ні будь-який інший закон України НЕ ВИЗНАЄ і НЕ ВИЗНАЧАЄ НАЦІОНАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ та ПРАВА ВЛАСНОСТІ КОРИННОГО НАРОДУ, а штамп в паспорті, що вказував «національність – українець» було скасовано наказом МВС про порядок заповнення внутрішніх паспортів навіть не питаючи в титульній нації».

Сьогодні ж у нашому законодавстві ви не знайдете відповіді: а хто ж такий українець, яким чином захищені його права? До речі, у спеціальному законі про національні меншини, чітко виписані їхні права... Дискусія в суспільстві свідчить, що більшість наших співвітчизників стоїть на позиції повернення в українські паспорти графи «національність». Таку ж саму тенденцію показала дискусія, освітня Одещини, які висловилися проти приниження гідності людини і хочуть, щоб ніхто постановами уряду не позбавляв людину права мати національність.

За часи незалежності, в Україні народилося мільйони дітей — і хто вони за національністю? На це, здавалося б просте і конкретне запитання освітян, нажаль, ми можемо лише узагальнено відповісти, що ці діти є громадянами України, людьми, біологічним видом та ін. Але по суті всім зрозуміло, що ухвалюючи в 1992 році закон «Про громадянство України» та відповідні постанови кабміну, котрі регулювали виготовлення документів, що ідентифікують особу (включно з паспортами), відібрали у людини частину її індивідуальності, обмежили можливості особистісного розвитку. Бо біологічними істотами легше керувати і маніпулювати. Але, на відміну від політики,

однією із основних цілей освіти є якраз прагнення до того, щоб кожна особа була індивідуальністю, тобто йдеться про розширення можливостей для особистісного розвитку. А це можливо лише за умови, коли» дитина буде національно ідентифікована.

Чи є приклади демократичного вирішення етнічних проблем у межах національних держав? Так! Латвійський сейм почув своїх громадян і прийняв відповідний закон, щодо повернення графи «національність» до паспортів. Таким чином, всі громадяни Латвії зможуть вписувати до своїх паспортів національність. «Латвійському керівництву вистачило політичної волі й мужності зважено підійти до національного питання. Воно не роз'єднало державу, бо було вирішено цивілізовано» (2).

Висновки: Національна ідентичність має потужні внутрішні резерви самовідновлення та здатна виконувати інтеграційні й мобілізаційні функції. «Національна ідентичність — це персональна ідентичність або відчуття належності до певної держави чи нації»(1). Відчуття своєї національної ідентичності є одним з найважливіших мотиваційних чинників поведінки людини. Між людьми однієї національності, на підсвідомому рівні утворюється символічна солідарність, сила якої буває дивовижною, особливо в періоди тяжких випробувань. Виходячи з вище висловленого, освітяни вважають, аби виховувати патріотів України, держава має підтримувати, і сприяти формуванню відчуття гордості своєю приналежністю до української нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорна Л. П. Ідентичність національна // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2005. — Т. 3 : Е — Й. — С. 415.

2. Графа «національність»: юридичний аспект *Голос України* газета Верховної Ради України <http://www.golos.com.ua/article/57703>) звертався 27.09.2024